

Bjerkeslekter i Søgarn

Av Hans Hilmar Bjerke

Her vil jeg fortelle om mi slekt som levde på Bjerke den siste tredelen av 1800-tallet. Sentralt i skildringen står salgene av Søgarn Bjerke i 1872 og 1874 og arveoppgjørene på Holt i Rælingen. Dette er en fortsettelse av artikkelen i Skytilen Nr. 3 – 2019, Bjerke — Mjølke og kvinner på 1800-tallet.

Historia begynner 30. desember 1867. Alette og Ole gifta seg i Ullensaker kirke og satte bo på Løkji (Løken) ikke langt fra kirka. Løken var gårder som lå noen hundre meter fra kirka der folk etter messa på søndagene kunne leike eller kappes.

Ole Gunerius Hansen (1843-1897) var oppvokst på Søndre Romsaas, han skrev seg Ole H Bjerke og omtales som Ole her. Mora døde da han ble født og faren giftet seg til Løken og flyttet dit med de yngste barna i 1854. Alette Birgitte Hertenberg (1845-1928) kom fra Oppi (Oppen) der hun hjalp foreldra i gårdsdrifta. De gifta seg bare 13 år etter at Hovedbanen åpna og stasjonen på Kløfta (Kløften) ble et viktig knutepunkt. Her fikk de posten, og folk kunne reise til Kristiania og Eidsvoll og videre ut i verden.

Kløften stasjon, Foto: Norsk Jernbanemuseum

På gårdene rådet trange tider med uår, sult og fattigdom, spesielt etter uåra 1867-68. Mange beretninger om bedre liv i Kristiania og på prærien i Amerika bidro til forhåpninger om en ny og lettere tilværelse. Oles søster og naboer skulle reise ut i årene som fulgte.

Ole og Alette fikk tre barn mens de bodde på Løkji; Karoline Laura (1868-1930), Helga Beate (1870-1923) og Hans Sigvart (1872-1938), min farfar. De så at livet på Løkji ikke ga dem de mulighetene som andre gårder nærmere jernbanen ga dem. Kristiania var i sterk vekst og trengte mat fra opplandet rundt. Jernbanen tilrettela transport av fersk mjølke til byen hver dag. Men veien fra Løkji til Kløfta var lang. Da Søgarn Bjerke ble på salg bestemte de seg for å flytte dit. Der var det 3-4 km til stasjonene på Kløfta og Frogner. Begge steder ble det lastet mjølke. Søgarn ble i 1874 solgt av Anders Larsen Sundby (1826-1911) til Ole Hansen Løken. Skjøte var undertegnet 24. april.

I folketellinga for 1865 var Olaus Gulbrandsen Bjerke (1846-1925) mjølkebonde med 11 kuer på Bjerke i Frogner i tidligere Sørums kommunen. Han drev gården sammen med faren Gulbrand Jensen (1799-1866). Olaus og faren Gulbrand hadde 4 tjenestejenter og en tjenestecarl. Mora Karen Dorthea f. 1811 døde i 1861. Med 3 hester og 11 storfe hadde de i Søgarn satset på hestekjøring og mjølkleveranse til Kristiania. I 1866 døde Gulbrand i Søgarn og ble gravlagt 30. juli fra Frogner gamle kirke. Myndighetsalderen var 25 år og den umyndige Olaus fikk ikke gjort stort på gården. Broren Dybart, som allerede hadde vært i Tyskland, reiste nå sammen med Olaus til Amerika og gården ble styrt av formynder og forpakter. Myndighetsalderen ble senket til 21 år først i 1869. Broren Dybart, eller Dybart Bjerke som han skrev seg, reiste til Chicago. Dybart betalte agent H. Heitmann 36 Spd for reisa med dampskipet Oder som trafikkerte Inman-linien. 20. november 1866 forlater Dybart Bjerke og går om bord på Oder 28. juni 1867 med reiserute Xiania-Hull-Liverpool-New York og Chicago. Olaus fulgte med, men returnerte til Norge i 1870. Det var flere utskiftninger på Bjerke og Olaus fant seg aldri til rette igjen på Bjerke.

Bygningen på Bjerke, som en ser på bildet, ble antakelig bygget av Olaus og faren Gulbrand i åra før han døde. En ser to piper nå, men før 1928 var det tre pipeløp som alle endte i gruer i første etasje. I løpet av åra i Amerika, tilegna Olaus seg kunnskap om utvikling og bygging av bygårder. Da Olaus

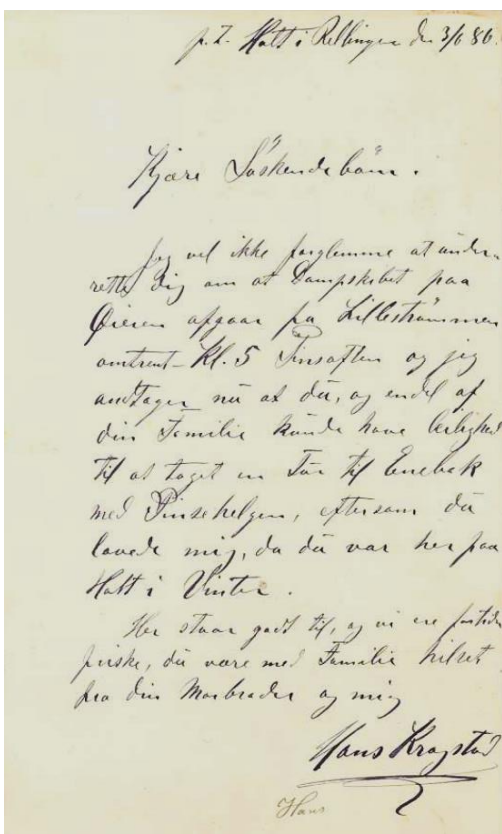

Våningshuset på Søgarn Bjerke

kom hjem solgte han Søgarn og reiste til Kristiania der han gikk fra å være byggmester til entreprenør og eier av flere bygårder. Olaus' barnebarn André Bjerke (1918-1985) sa at farfaren bygget store deler av Grünerløkka. Schleppegrells gate 14 ble bygget av han, og Olaus flyttet inn der sammen med kona Emma og Andrés far Ejler Bjerke (1887-1963). Ved folketellinga i 1891 bodde det 22 menn og 32 kvinner i gården pluss 18 i et forhus.

Salgene av Søgarn Bjerke

Etter tinglysing av skjøte 14. mars 1872 fra Olaus Gulbrandsen Bjerke til Anders Larsen Sundby på 4000 Spd, utstedte kjøper en obligasjon til selger på 2194 Spd. Vel to år seinere den 25. april 1874 tinglyses skjøte fra Anders Sundby til Ole Hansen Løken på 3800 Spd. Da utstedte Ole obligasjon på 1400 Spd til Anders, og obligasjonen fra Anders til Olaus slettes. Ole utstedte også en obligasjon på 900 Spd til frøken Jenny Barclay (på Nordre Sørums) og forpliktet seg til å betale inn bidrag til enke-kassen. I årene som kom pantsatte han gården ved å ta opp lån i Hypotekbanken, kr 8500 og Sørums Sparebank, kr 1500. Når Ole døde i 1897 tinglyses uskifte bo for enka Alette i ti år, og hun overtok ansvaret for de økonomiske kravene mannen hadde pådratt seg. Hun tok opp nytt lån i Hypotekbanken på kr 2000 i 1901. Det er å merke seg her at Norge i 1875 gikk med i Skandinavisk myntunion og innførte myntenheten kroner. 1 spesidaler (Spd) ble til 4 kroner.

Innbydelse fra Holt i Rælingen 1886

du, og en del af din familie kunde have leilighet til at tage en tur til Enebak med Pinsehøgen, eftersom du lovede mig, da du var her paa Holt i Vinter. Her staar godt til, og vi ere fortiden friske, du være med familie hilset fra din Morbroder og mig. Hans Krogstad.»

Slektskap mellom Ole og Olaus

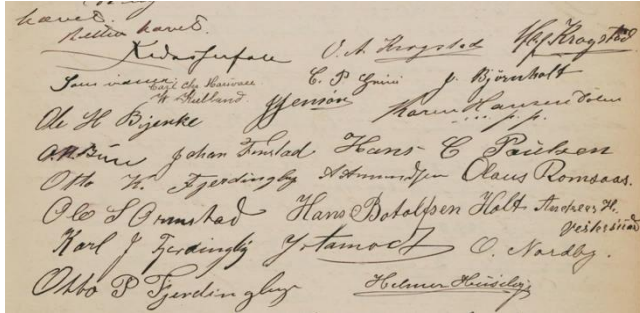
Ole Hansen og Olaus Gulbrandsen var tremenninger gjennom forfedre på Refsum og Averstad. Slekta til Olaus hadde vært på gården siden 1600-tallet og det ser ut til at han ville at en slektning skulle overta gården når han satsa som byggmester i Kristiania, men Sundby hadde gården i 2 år før dette skjedde. Oppveksten til Olaus var preget av at hans 4 eldste søsken var døde før de ble ett år, og at broren Dyvart også var død i Amerika ved salget av Søgarn i 1872. Alette og Ole så på den annen side muligheter i gården på Bjerke. De ville komme nærmere mjølke- og høymarkedet i Kristiania. Etter at de flyttet fra Løkji til Bjerke fødte Alette 5 barn til; Signe Pauline (1875-1925), Ole Hertenberg (1877-1947), Olaf Frøidelin (1879-1961), Gina Birgitte (1882-1932) og Karl Ludvig (1888-1903).

Innbydelse fra Holt pinseaften.

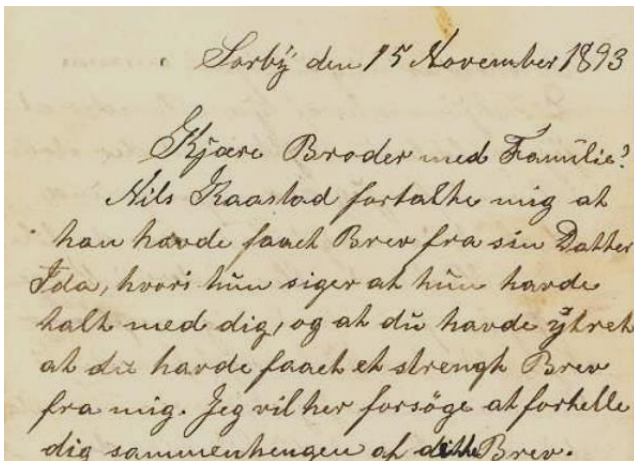
En innbydelse fra Oles fetteren Hans Krogstad viser at det var et nært forhold til familien i Rælingen. Nevøen Hans Krogstad og onkelen Hans Holt (1816-1892) drev gården Øvre Holt sammen. Se kopi av innbydelse datert 3. juni 1886: «Kjære Søskendebørn. Jeg vil ikke forglemme at Underette dig om at Dampskipet paa Øieren afgaar fra Lillestrømmen omtrent kl 5 Pinsaften og jeg antager nu at

Arveoppgjørene på Holt i Rælingen

Oles mor Gurine Olsdatter (1809-1843) døde i barsel da Ole og tvillingbroren Hans-Kristian (1843-1849) ble født. Året etter døde Gurines far Ole Hansen Holt (1784-1844), og arveoppgjøret ble foretatt av skifteretten fordi barna fra Holts andre ekteskap var umyndige. Skiftet endte opp med at Ole og brødrene hver fikk 22 Spd og 116 skilling, mens søstrene fikk 11 Spd og 59 s. Jentene hadde fått forskudd på arv, *hjemmegave*, som dragkiste og fikk bare halvparten.

Skiftesamling på Stalsberg, Strømmen 22. juni 1892

Amerikabrev fra Bolette Sørby 15 november 1893

Oles morbror Hans Holt døde barnløs i 1892. Han hadde vært gift med Maren O. Fjerdingby (1817-1881) som hadde ti barn fra tidligere ekteskap. Mens hun levde bestemte de at barna hennes skulle arve halvparten av det Hans Holt etterlot seg. Det ble et stort arveoppgjør på kr 52 305. Sorenskriveren hadde flere samlinger på Stalsberg. På første samling 22. juni 1892 signerte alle fram møtte på referatet. Kopi av signaturene er gjengitt her. Oles søster Bolette som var gift med Lars Sørby, Ullensaker var i Minnesota i Amerika. De utvandret på 1880-tallet sammen med naboer fra Romsaas og Kaastad. Det ble sendt en del brev tilbake til broren Ole i forbindelse med arven etter onkelen Hans Holt. Brevene skildret det karrige livet på prærien i Minnesota, men de skrev at livet hjemme på Romsaas/Løkji hadde vært verre. 41 navngitte personer fikk arv etter Hans Holt. Utloddingen endte med at Ole, Bolette og de andre søsknene fikk kr 823,61 hver.

Samfunnsengasjement

Familien Alette og Ole Bjerke viste

engasjement i bygda de flyttet til. Ole var med i formannskap og fungerte som «Fattigtilsynsmand». Han attesterte for familier han kjente som ville bli pleieførelde for foreldreløse barn. Han skrev også under på lån kr 10 000 til Sørums fattigkasse.

Jorda på Bjerke

Etter istiden for 10-12 tusen år siden ble det en tørkeperiode med mye vind. Vinden brakte med seg fin sand som la seg i sanddyner som vi kjenner fra sørligere strøk. På Bjerke ligger en slik sanddyne med fin sand. Sandkornene er 0,10-0,01 mm i diameter. Det er fin sand der husa står, og sandjorda stekker seg vestover 700 m. Tusenårene med nedbør har gravd ut bekkedrag ned mot Leirelva som har ført mjæla (silt), leire og sand ut til deltaet i nordre del av Øyeren. Igjen har det stått hauger med sand på toppen. Blåleira går ofte høyt opp i disse haugene og det er iler (vannutsig) i liene. Haugene var ofte lange rygger med fin sand som bare var 2 m breie på toppen. I disse sandhaugene var det mange revehi. Det var få jorder som var flate på Bjerke. Bekkedrag gikk over alt med en bekk eller sig av vann i bunnen. Mye høy skulle høstes og kjøringa foregikk nederst i lia der det ofte var bløtt. Ei gutu fulgte toppen av sanddraget fra husa på Bjerke og vestover ned mot Leira og sundstedet Tangen, møtested for Gjermåa og Leira. Det var ikke naturlige vannkilder i nærheten av husa så det var gravd ut brønner i leira. Brønnene var ca. 10 m i diameter og 2 m dype. Størrelsen varierte med vannbehovet på gårdene, slik at de små gårdene hadde mindre brønner. 400 m vest for husa litt inn i skauen var det et sandtak. Teglstainsmurene til fjøset på Bjerke og nabogårder fikk sand til muringa

herfra. Nedenfor sandtaket, var det også gravd ut en brønn så krøttera kunne drikke når de beita der om sommeren.

Hester og mjølkekuer

Som skrevet tidligere var det 3 hester og 11 mjølkekuer på Søgarn Bjerke. Disse krevde mye vann to ganger om dagen. Stallen og fjøset var lagt lavt på gårdstunet vestover og brønnen var gravd ut østover et par meter høyere opp. Det var lagt en vannledning av 3 m lange tømmerstokker fra brønn til stall og fjøs. Midt i stokken var det boret ut et 2 tommers stort hull. I skjøtene var 4 tommers jernrør slått inn i stokkendene. De var lagt ned dypt i bakken for å unngå frost. Vannledningen gjorde den daglige vanninga vesentlig enklere. Det ble f.eks. ikke behov for åk til å bære vann.

Gravstøtta til Alette og Ole Bjerke med Frogner gamle kirke

Avslutning

Denne fortellingen om mine oldeforeldre Anette og Ole på Bjerke gir et innblikk i livet på Romerike på slutten av 1800-tallet. Samfunnet var i sterk endring på grunn av jernbane og telegraf og post på stasjonene. Folk fikk enklere tilgang på kunnskap og nyvinninger gjennom en stadig åpnere samhandling over større avstander. Familienettverkene var fortsatt sterke og ble ofte styrende for valg i livet, men i samfunnet begynte de å bry seg om hverandre også utenfor familien. Fattigvesenet var etablert, og noen av de som hadde det vanskelig fikk støtte.